

ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสังคมที่มีผล ต่อการย้ายเข้าและการย้ายออกของ ประชากรในจังหวัดปัตตานี

จิตติมา ระเด่นอาหมัด

๑. บทนำ

จังหวัดปัตตานีเป็นเมืองโบราณ ปัจจุบันจัดเป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีพื้นที่เป็นอันดับที่ ๑๓ ของภาคใต้ คือมากกว่าจังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีพื้นที่น้อยที่สุดของภาคใต้ แต่มีประชากรมากเป็นอันดับที่ ๔ ของภาค ทั้งที่มีพื้นที่สำหรับเกษตรกรรมน้อย อาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนา ก็ยังเป็นอาชีพหลักของประชากร เกษตรกรรมมักประสบปัญหา เนื่องจากที่ดินทำกินถูกน้ำท่วมในฤดูฝนและขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ฉะนั้นประชากรส่วนใหญ่ จึงมีรายได้ต่ำ ฐานะค่อนข้างยากจน

๓๖ วรูสมิแล

ประชากรจังหวัดปัตตานีประมาณ ๑๖.๘๖% เป็นชาวไทยมุสลิม พูดภาษามลายูปัตตานี จึงเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีปัญหาเรื่องความแตกต่างด้านเชื้อชาติศาสนา ภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณี ปัญหาต่างๆดังกล่าวทำให้จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีความล่อแหลมต่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง และมักเป็นไปอย่างรุนแรง นับตั้งแต่ปี ๒๕๑๓ เป็นต้นมาภัยจากโจรผู้ร้ายหรือขบวนการโจรก่อการร้ายได้คุกคามต่อความสงบเรียบร้อยขึ้นพร้อมกันทั้งสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คือ จังหวัดยะลา นราธิวาส และปัตตานี ทำให้เกิดความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจ และบั่นทอน

อำนาจของรัฐบาลและการประกอบอาชีพของประชาชนอย่างหนัก ทางราชการจึงต้องระดมกำลังออกปราบปรามและเหตุการณ์ค่อยคลี่คลายเป็นลำดับมา

จากปัญหาหลายด้านที่ต้องประสบจึงเกิดการว่างงานทั่วไปในจังหวัดปัตตานีซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตเห็นปัญหาดังกล่าวและคิดว่าน่าจะศึกษาถึง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาเหล่านี้ทั้งทางภูมิศาสตร์และสังคม ที่จะมีผลต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และการย้ายถิ่นในจังหวัดปัตตานี เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑. เพื่อสำรวจปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และสังคมที่มีผลต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของจังหวัดปัตตานี

๒. เพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งเสริมการย้ายเข้าและย้ายออกของประชากรในจังหวัดปัตตานี

๓. เพื่อค้นหาปัจจัยที่จะลดจำนวนการย้ายเข้าย้ายออกของประชากรในจังหวัดปัตตานี

๔. เพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของชาติ

๕. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเรื่องต่อไป

๓. ระเบียบวิธีวิจัย

- รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยในลักษณะขั้นสำรวจ (Exploratory Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Design) แบบศึกษาเปรียบเทียบภายหลังเหตุการณ์ (Comparison Group Ex Post Factor Study Design) ประเภทการศึกษาแบบตัดขวาง (Cross-Sectional Design) ซึ่งเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของการย้ายถิ่นกับปัจจัยทางภูมิศาสตร์และทางสังคม ระหว่างกลุ่มผู้ย้ายถิ่นเข้าและย้ายถิ่นออก

- สมมติฐานของการวิจัย ไม่มีสมมติฐานไว้ล่วงหน้า แต่ได้สมมติฐานในภายหลังเมื่อได้วิเคราะห์ และสรุปผลจากการศึกษาแล้ว

- กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา หน่วยของการวิเคราะห์เป็นประชากรที่แจ้งย้ายและไม่แจ้งย้าย โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากทะเบียนราษฎรและสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ตามความมุ่งหมาย (Purposive Sampling) คือ ไม่จำกัดเพศแต่จำกัดอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป และจะต้องย้ายในช่วงตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๒

- พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ และสุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งประชากรที่จะศึกษาออกตามพื้นที่ (Area Sampling)

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอนใหญ่ๆ คือ

ตอนที่ ๑ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางภูมิศาสตร์ และปัจจัยทางสังคม กับประเภทของการย้ายถิ่น

ตอนที่ ๒ เป็นการศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่น โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์แบบจัดอันดับความถี่ ในการให้เหตุผลของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแยกออกเป็นสาเหตุในทาง ทางภูมิศาสตร์และทางสังคม

ตอนที่ ๓ เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเป็นอยู่ และความรู้สึกของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการย้าย

๕. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า เหตุผลทางภูมิศาสตร์ ในการย้ายถิ่นเข้าที่สำคัญที่สุด คือต้องการหาที่อยู่ให้สะดวกต่อการไปทำงานหรือการไปศึกษาหรือฝึกอาชีพ อันดับสองเพื่อกลับไปทำงานเกษตรต่อในถิ่นเดิม และอันดับสามเพราะไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ส่วนผู้ย้ายถิ่นออกให้เหตุผลว่า ต้องการหาที่อยู่ให้สะดวกต่อการไปทำงานหรือไปศึกษาหรือไปฝึกอาชีพเป็นอันดับหนึ่งเช่นเดียวกัน อันดับสองมี ๒ เหตุผลคือ ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และแหล่งที่ทำกินเดิมมีน้ำไม่เพียงพอเพาะปลูกไม่ได้ผล

ถ้าพิจารณาเหตุผลต่างๆทางภูมิศาสตร์ที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นออกเป็นรายอำเภอ/กิ่งอำเภอ พบว่า เหตุผลส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการเกษตร จากสาเหตุที่จังหวัดปัตตานีมีพื้นที่น้อยแต่มีประชากรมาก ทำ

ให้เกษตรกรไม่มีที่ดินทำกิน เป็นของตนเอง หรือมีน้อยไม่เพียงพอสำหรับเลี้ยงครอบครัวประกอบกับหลายอำเภอมีปัญหาขาดแคลนน้ำ ปัญหาที่ดินเสื่อม และบางอำเภอมีปัญหาแหล่งทำมาหากินมีน้ำเค็มท่วมถึง ทำให้ดินเค็ม เพาะปลูกไม่ได้ผล ทำให้ เกษตรกรบางคนในจังหวัดปัตตานี ได้ย้ายถิ่นไปยังจังหวัดใกล้เคียงที่มีการจัดตั้งนิคมสร้างตนเอง เพื่อสิทธิในการจับจองที่ดินและเพื่อความสะดวกในการประกอบอาชีพอื่น ๆ

ส่วนเหตุผลทางสังคม พบว่า ในกลุ่มผู้ย้ายถิ่นเข้าให้เหตุผลว่า ย้ายตามสามี ภรรยาหรือครอบครัว เป็นอันดับหนึ่ง อันดับสอง เป็นเพราะต้องการหางานใหม่ และอันดับสามเป็นการย้ายตามหน้าที่การงาน สำหรับผู้ย้ายถิ่นเข้าอีกกลุ่ม ที่น่าสนใจคือกลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่อ้างเหตุผลในการย้ายว่าต้องการกลับภูมิลำเนา ส่วนกลุ่มผู้ย้ายถิ่นออกให้เหตุผลว่า ต้องการประกอบอาชีพใหม่เป็นอันดับหนึ่ง อันดับสองย้ายตามสามี ภรรยา หรือครอบครัว และอันดับสามเนื่องจากค่าจ้างแรงงานต่ำ

๖. ข้อเสนอแนะ

๑. จัดการชลประทาน โดยการขุดคลองข่อยไปยังแหล่งเพาะปลูก ให้สามารถปลูกข้าวได้ปีละ ๒ ครั้งได้ทั่วถึงและแนะนำพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูงและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนที่ดินสำหรับเพาะปลูก

๒. จัดการศึกษาให้เพียงพอต่อความต้องการของประชากรในวัยเรียน

๓. เพื่อแก้ปัญหาว่างงานควรพิจารณาแรงงานในท้องถิ่นเป็นอันดับแรกและแรงงานต่างถิ่นเป็นอันดับรอง